

a magyar irodalmi szemléletben a képzőművészet, mint „társművészet” (a könyvet nem ok nélkül hasonlítják az épülethez, az illusztráció is szerves tartozéka a könyvnek, ha szolgálatát igénybe vesszük) — legfeljebb, ha harmadrangú szerepet játszik. Egy kezünkön megszámoľhatjuk azokat a nagy írókat, akik komolyan érdeklödtek a képzőművészet vagy akárcsak egyik ága iránt is, miközben az „elidegenedésről” prédikáltak. Mindennek ellenére Baranyiéknak írói részről is volt sajtójuk, a vajdaságiban is, az utóbbi években a magyarországban is. Kiderülne belöle az is, hogy kortársi túlzás, mintha a vajdasági magyar művészek munkássága nem keltett volna visszhangot. Hogy ez nem volt elég erős, ez igaz, de a helyzet nem volt jobb másutt sem.

Egy *bibliográfia* nélkülözhetetlen Baranyi Károlyék *monográfiájához* s egyben talpköve lehetne az egész vajdasági magyar művészettörténet-írásnak. E monográfia sem nélkülözheti a széles körű történelmi háttér sokoldalú és alapos ismeretét. Baranyiék méltatása közben kiderülne az is, hogy 1920-tól napjainkig a vajdasági magyar művészet korántsem olyan „provinciális”, mint amilyennek hirdették azok, akik legfeljebb részben vagy egyáltalán nem ismerték. A provincializmus fogalmát különben is átértékeli a tudomány, a művészettörténet-írás és a tárlatlátogató közönség legfiatalabb rétege is — az egész világon. Csak figyelni kell a híradásokra.

SZIJ Rezsö

TELEVÍZIO

A FELFEDEZÉS ÖRÖME NÉLKÜL

Négy új tévédráma a belgrádi stúdió műsorán

A belgrádi stúdió szokásos öszi, ciklusba fogott hazai tévédráma sorozatában az idén mintha feladta volna a több évre előre megfogalmazott mottót, amely így hangzott: korszerűen mindennapjainkról. A nemrég bemutatott négy produkcióból ugyanis csak kettőre illett volna ez a meghatározás, de tulajdonképpen nemcsak ezt kifogásoljuk a látott művekben — annál is inkább, mert nem a mottó dönti el az értéket —, hanem azt, hogy hiába keressük azokat az ismertetőjegyeket, amelyek valamiképpen egyívé tartozókká is tették volna őket. S még akkor sem kellene szóvá tenni, ha a drámák önnön értéke és erénye tette volna

Vasko Ivanović: M. B. (Janko Đonović Úr című elbeszélése nyomán), Belgrádi Televízió, első műsor, 1978. X. 9. Rendező: Milo Đukanović. Főbb szereplők: Petar Božović, Sonja Jauković, Žarko Laušević.

indokolottá bemutatásukat. De a négy produkció közül mindössze kettő elfogadható szintű, viszont egy majdani televízió-történeti mérlegkésztéskor nyilván egyik sem kaphat benne helyet.

Mirko Kovač: Az apa, avagy a magány című, Vicsek Károly rendezte alkotás ígért s adott is legtöbbet a sorozatból. „Intim történet apa és fia viszonyáról” — ezzel a nem sokat mondó reklámszöveggel indították útnak heti tévéműsoraink. Hát ettől valóban jóval több Kovač tévéfilmje. Családi, lélektani dráma ez az ember magára maradásának tragédiájáról. Egy idős, nyilván közvetlenül a háború után Vajdaságba telepített, egykori hercegovinai élharcosról szól. Idetelepítésekor még aktív társadalmi életet élt, barátok, elvtársak vették körül, családot alapított. Aztán egyszer csak megindult a magára maradás emésztő folyamata. Ballépése miatt társai magára hagyták, szakadozni kezdtek a baráti szálak, megözvegyült, s már csak a városban dolgozó fia maradt meg neki, aki eleinte rendszeres hétfégi látogatója, majd egy szombaton már nem jön haza, kámarad a következőn is... Az apát pedig fel-emésztí a magány.

Ennyi a történet. Vicsek Károly rendező kitűnően megérezte, hogy az erőteljesebb pszichológiai hatás érdekében a színészek egyéni alkotóerejére kell építeni, jellemformáló és feszültségteremtő készségüktől függ, mennyire sikerül mélyíteni a drámában sok helyütt csak megbúvó lehetőségeket. Azzal, hogy az apát Stole Arandelovičra bízta, munkája jelentős részét már elvégezte. Arandelovičnak ugyanis valóban sikerült légkörteremtőnek lennie. A fiút alakító Goran Sultanovičtyal és Eva Rasszal az epizód szerepben mélyebb és eksztatikusabb húrok megszólaltatására is képesek voltak. Ismételten bebizonyosodtak Vicsek Károly erényei, hogy keményre tudja komponálni a levegősebb darabot is, hogy fegyelmезetten vezeti végig a cselekményt, hogy a színészeket racionális játéokra kényszeríti. Modernné viszont az teszi munkáját, hogy jelzőszerű ábrázolásra törekszik, kevés mozdulattal, remek közelképekkel jellemez. Munkája átgondolt, letisztult, apró részletekre is kiterjedő. Eszmeileg ingadozó főhőst varázsol elénk. Egyézsége jó részét a hazáért áldozta, sebesülésének nyomait még most is viseli, de kalapot emel a déli harangszóra, gyertyát gyújt az ünnepi vacsorához. Mind súlyosabban ránehezülő magányát Vicsek térben érzékelteti. Leginkább totálban láttatja

Jovan Radulović: Alsó- és Felső Polača-i farkasvadászok (Vučari iz Donje i Gornje Polače), Belgrádi Televízió, első műsor, 1978. X. 16. Rendező: Zdravko Sotra. Főbb szerepekben: Boris Dvornik, Marija Kon, Ivica Vidović, Stole Arandelović.

Ilija M. Petrovič: Ófelátge veje (Gospodarev zet), tévére alkalmazta Dejan Penič-Poljanski. Belgrádi Televízió, első műsor, 1978. X. 23. Rendező: Dragoslav Sredojevič. Főbb szerepekben: Ljuba Tadić, Mira Stupica, Jovan Miličević, Vasa Pantelić, Radoš Bajić, Snežana Savić, Jovan Janičijević, Bora Todorović.

Mirko Kovač: Az apa, avagy a magány (Otac ili samoća), Belgrádi Televízió, első műsor, 1978. X. 30. Rendező: Vicsek Károly. Főbb szereplők: Stole Arandelović, Goran Sultanović, Eva Ras.

egyedül a vízparton, horgászás közben, a nagy, tágas, nyikorgó padlójú, régi stílbútorral berendezett szobákban, vagy a családi ház hatalmas, gazzal benőtt kertjében.

Számonkérnivalónk Vicsektől tulajdonképpen nincs is. De zavaró, hogy íróilag nincs teljesen kidolgozva a fiú és a családi ügyekbe talán döntő módon beleszóló özvegyasszony szerepe.

Inkább csak a főhősre koncentrál az a másik, valamivel több figyelmet érdemlő dráma is, amely egy jobbára ismeretlen szerzőtől, még a háborúban elhunyt Ilija N. Petrovićtól ered. A harmincas évek végén írt drámának tévés adaptációja nyomán került a belgrádi drámaprogramba. A mű címe: *Ófelsége veje*, tárgya pedig Miloš Obrenović szerb fejedelemnek, a királyi dinasztia megalapítójának egy családi eseményéhez fűződik — lánya férjhezmeneteléhez. Amikor az uralkodó megtudja, hogy írnoka szemet vetett a lányára, akit egy nemesi sarj számára jelölt ki, s rádöbben, hogy a vonzalom kölcsönös, megöletti az írnokot, lányára pedig rákényszeríti saját akarátát. Sajnos a dráma a zsarnoki uralkodásnak csak módszereit láttatja, a mozgatórugókat, az uralkodó önmagában támadt konfliktusait nemigen. Ezzel lesz egysíkúvá a darab, s csak sejteti, hogy komolyabb drámai erő is rejlik benne. Alkárcsak a Vicsek rendezte tévéfilmben, itt is kiváló orgánumú színész viszi a játékot. Ljuba Tadić Miloš Obrenovića kimért, zsarnoki és ügyeskedő. A színész gazdag hangnyelve és nagy modulálóképessége emeli a nézhetőséget, sőt helyenként az élvezet határára a művet.

Már a tavaszi portorozi tévéfesztiválon láttuk a csak most bemutatott, *Alsó és Felső Polaća-i farkasvadászok* című drámát, amelyet Jovan Radulović írt és Zdravko Šotra rendezett. E dráma annak az egykori dalmát népszokásnak állít emléket, hogy a farkasejtők nemcsak saját falujukban, hanem a környező falvakban is jutalmat kapnak. Radulović filmes szokásmonográfiája akkor csap át drámába, amikor kiderül, hogy egy szomszédos faluban is ejtettek farkast, s így a kiérdemelt jutalmon osztozniuk kell. A farkasvadászok találkozása természetesen egymás közötti leszámoláshoz vezet. A homo homini lupus tétel bizonyítása azonban, néhány jól megrajzolt falusi minden lében kanálon kívül, többet nemigen eredményezett. A dráma már az országos tévéfesztiválon is megbukott, menteni viszont azzal, hogy a mű inkább komédiának, mintsem drámának készült, aligha lehet.

Néhány mondatnál többet a vendégmunkássorsot tárgyaló Vasko Ivanović-tévéfilm, az *M. B.* című sem érdemel. Az Amerikába kivándorolt honpolgár minden létezőt megszerzett már, csak éppen fiúgyermeket nem nemzett odakinn. Itthon viszont időközben már felcseperedett a fia. Erte jön tehát haza, hogy magával csalja. A csábítás sikerül. Mindvégig vontatott, unalmas, drámai feszültség nélküli ez az alkotás. A film egy amerikai kivándorolttal folytatott (angol nyelvű) beszélgetéssel indul, s ez a zsurnalisztikai műfaj többször is megszakítja és meg is töri

a drámabeli történetet. A dokumentáló erőt fokozni kívánó beszélgetés azonban mit sem segít az érdektelen, érzelmes történeten.

A négy októberi bemutató sajnos nem tudta előbbre vinni tévédrámánk ügyét, és a felfedezés izgalmatától is megkímélt bennünket.

BORDÁS Győző

ZENE

MENUHINÉK BELGRÁDBAN

„Az ilyen ködökkel és bánatokkal mindig a szeptember köszönt ránk...”

Szabolcsi Bence Schubertől

Különös, hogy már akkor is pontos kép élt bennem róla, már akkor is hallottam hegedűjét, amikor még tulajdonképpen semmit sem hallottam tőle, amikor még Bach-lemeze nem volt napi kenyere, amikor még nem láttam nagy TV-műsorait, nem olvastam interjúit. Hogy az a kép és az a hang valóban pontos volt, arról csak most győződhettem meg igazán.

Füst Milánról van szó (és ezért ma egy kicsit belőtte is tisztelgünk); zenei írásai mindig is afféle zene voltak számomra. Igen, Menuhin mindig is ott élt szerény mosolyával Füst Hubermannja, Pártos Istvánja, Rácz Aladárja között: „Ott állott — írja — szerényen, szelíden... S aztán hát elkezdett játszani. Mondom, nem készült neki, hanem egyszerűen elkezdte... A kezdetnek tehát nem volt semmi különös emfázisa, hangsúlya: keménysége vagy pláne csikordulása... Hangvétele tehát rendkívül finom, habosan könnyű és páratlan közvetlenségű volt... Személyisége mintha megszűnt volna. Csak a mű létezett itt, s ő már csak hegedű volt. Vagy talán ez a csendes, feltűnést kerülő méltóság fejezi ki azt, ami ő? S játéknak ez a fénylő tisztasága, édesége és tökéletes egyszerűsége? Igen, úgy látszik.”

Mondom, azután jöttek a lemezei, rádió- és TV-műsorai, és idővel, mindenekelett neki köszönve jutottam arra a meggyőződésre, hogy a zenészek a humánus tulajdonképpeni hordozói, megtestesítői. A szó szoros értelmében úgy tekintettem rá, mint a humánus élő szobrára.

Ha azt mondtam, ember, ha azt, humánus — ritkán mondtam, nem szerettem mondani, sőt inkább destruálásukkal foglalkozom, nem hiszek bennük — mindig az ő arca jelent meg előttem (és Bartóké és Thomas Manné, kinek a próza erkölcs és zene volt).